

Despre calitatea arhitecturii

Șerban Țigănaș

ARENA Construcțiilor Nr.26 Aprilie 2016, ISSN – 2359-8778

De ce să vorbim despre calitatea arhitecturii? Pentru că toată lumea își dă seama într-un fel sau altul că există probleme serioase cu modul în care se construiește acum. E fără îndoială vizibil faptul că extrem de multe construcții sunt nesatisfăcătoare sau chiar revoltătoare, în vreme ce foarte puține sunt mulțumitoare sau chiar încântătoare. Cel mai îngrijorător este faptul că această constatare se aplică atât construcțiilor private cât și celor publice. Construcțiile noi sunt precare, realizate la minima rezistență cu materiale care se perimează rapid, prin comparație cu ceea ce ne arată clădirile realizate în epocile anterioare. Oricine poate vedea aceasta. Clădirile care se transformă își pierd autenticitatea și prestația, fiind pur și simplu alterate, iar renovările, făcute fie pentru a le crește eficiența termică sau pentru a le schimba utilitatea, nu sunt nici ele convingătoare. Zonele vechi decad și pare că e foarte greu să renovezi astfel încât să păstrezi calitățile inițiale ale construcțiilor și să adaugi și altele noi acestora. Zonele nou create, de la zero, sunt incomplet structurate și par a fi mai mult o colecție de construcții noi decât fragmente de oraș coerente, funcționale. Bineînțeles, există excepții remarcabile, dar sunt mult prea puține pentru a da caracterul perioadei pe care o trăim.

Motivele pentru care ne interesează calitatea arhitecturii sunt determinate de consecințele evidente ale arhitecturii pentru calitatea vieții. Ne interesează calitatea vieții noastre și a celor cu care o împărțim. A nu recunoaște importanța arhitecturii pentru calitatea vieții este o problemă care ține de ignoranță și incultură. Mai mult, a nu înțelege noile mize ale arhitecturii în raport cu problemele omenirii, natură, societate, resurse, patrimoniu, înseamnă incompetență iresponsabilă. Din păcate beneficiem masiv de asemenea incapacități în funcții publice și printre cei care operează "cu succes" în piață. Ce e de făcut? În primul rând calitatea arhitecturii trebuie înțeleasă în profunzime. Apoi este necesar să instituim procese care să conducă la calitatea arhitecturii și să reducă riscurile, să prevină eșecul arhitecturii sau chiar să garanteze cu succes reușita construirii, prin anticiparea calității. E nevoie deci de sisteme de evaluare a calității eficiente, disponibile și aplicabile. Limbajul calității trebuie să poată fi asimilat de cei care operează și au responsabilități legate de construire. Aceasta depinde și de cultura generală și de conștiința societății.

În prezent există mai multe sisteme de certificare a calității mai mult sau mai puțin evaluate și mai mult sau mai puțin eficiente. Unele sunt constituite din prevederi legale, sisteme normative și sisteme de avizare prin comisii de experți, altele sunt sisteme dezvoltate de institute de cercetare independente, depășind granițe statale și fiind aplicate datorită notorietății dobândite. Nu s-a ajuns încă nicăieri la o performanță a acestor sisteme care să ofere un model valabil și ușor de preluat de toți ceilalți. Aș putea să afirm că încă depindem enorm de oamenii implicați în construire, client, arhitect, constructor și administrator public și că suntem departe de

a avea un sistem funcțional care să ofere garanții pentru calitatea arhitecturii. Asta la nivel global. Faptul că există zone în care în mod evident arhitectura este la mare preț pentru societate se datorează culturii acumulate, continuității și consecvenței propagării valorilor prin educație. Această situație nu este nici pe departe de regăsit peste tot.

Arhitectura este fără îndoială extrem de complexă. Din acest motiv este dificil să evaluezi calitatea pe baza unei liste limitate de criterii, chiar dacă acestea sunt numeroase. Simpla adăugare a unor valori care depășesc pragurile minime stabilite pentru indicatori nu conduc la calitate. Complexitatea nu poate fi redusă la doar câteva criterii. Legislația românească s-a limitat din păcate la un astfel de sistem statuat prin legea calității. Cerințele din lege sunt într-adevăr fundamentale, dar sunt puține și departe de a putea genera calitate prin respectarea lor. Conceptul se bazează pe depășirea unui prag minim, cum spuneam, adică pe a lua note de trecere la toți indicatorii, ceea ce nu înseamnă a deveni premiant. Sistemele de certificare disponibile se bazează pe același principiu, dar au grile de evaluare mai complexe și mai au ceva: atribuirea de niveluri de calitate, ierarhizarea pe categorii sau clase, după punctajul atins. Legea de care vorbeam împarte lumea construcțiilor în două, cele care depășesc pragul legal și cele care nu îl respectă, ceea ce e evident mult prea puțin. Recent, în domeniul eficienței energetice s-au introdus clase de performanță, A, B, C... Pentru calitatea arhitecturii însă e mult prea puțin.

Încă din perioada clasică s-a atribuit arhitecturii o valoare simbolică extraordinară pentru reprezentarea societății. La Academia franceză s-a vorbit de "bun gust" și de recunoașterea oficială a acestuia. Modernitatea a dus la democratizarea arhitecturii prin asumarea unui nou rol al acesteia și la accesibilizarea ei. De aceea vorbim astăzi despre arhitectură în cazul fiecărei construcții și nu numai atunci când ne referim la cele simbolice, religioase sau ale puterii publice. Avem nevoie însă de un sistem de evaluare a arhitecturii care să poată acoperi domeniul construirii cu succes. Procesele critice necesare de altfel, nu se referă decât la construcții reper și la fenomene culturale. Revistele și galele de premiere se referă la cele mai bune lucrări și nu pot acoperi vasta producție de construcții. Totuși, dacă discuția despre calitate nu se extinde cuprinzător, noul rol al arhitecturii nu va putea fi îndeplinit și calitatea nu va putea fi generalizată.

Iată de ce e important să discutăm despre arhitectură din perspectiva calității. Și iată de ce această discuție trebuie să continue în căutarea unei direcții valide care să permită realizarea unui nou nivel pentru sistemele de evaluare și certificare a calității arhitecturii. Avem nevoie de un sistem care să poată evalua atât indicatorii măsurabili, singurii pe care îi tratează sistemele actuale cu oarecare succes, dar și indicatorii nemăsurabili și mai ales valoarea holistică a complexității, armonia ansamblului de calitate, în contextul relevant în care se produce aprecierea. Poate părea complicat, dar în absența acestei tentative nu putem progresa în domeniul evaluării.

Recent Uniunea Internațională a Arhitecților a elaborat un document important pentru problematica referitoare la calitatea arhitecturii, despre care merită să discutăm aprofundat. El se referă în primul rând la noțiunea de *valoare* a arhitecturii, care este adecvată acestei discuții. Calitatea este un atribut în sine, pe când valoarea este atașată beneficiarilor ei, respectiv comunității, societății, omenirii. Arhitectura e valoroasă pentru ceea ce înseamnă ea pentru

calitatea vieții. Un nou sistem de evaluare, așa cum îl arată necesar UIA, trebuie să facă un echilibru între evaluarea factorilor măsurabili și a celor nemăsurabili deopotrivă. Sistemul, arată UIA, trebuie să se refere la parametrii de calitate ai proceselor prin care se obține arhitectura, la parametrii calității sociale și urbane și la parametrii culturali și artistici, fără de care discuția nu poate fi completă.

Rog cititorii să considere acest text ca un preambul al mai multor discuții necesare, pentru că ar fi mult prea ambițios să avem pretenția epuizării și elucidării acestei probleme fundamentale din câteva rânduri. Nu în ultimul rând am convingerea că există mulți contributory la progresul arhitecturii prin ceea ce promovează, realizează sau explică teoretic și critic. Importantă este convergența discursurilor către o rezultată.